

Op zoek naar werk met een eigen budget is de toekomst

Wat hebben een Haarlemse jongerenwerker, een Groningse secretaresse, een Nijmeegse remedial teacher en een Bossche verhuurder van Mongoolse tenten met elkaar gemeen? Ze zijn werkloos, hebben een bijstandsuitkering en werken allemaal aan hun terugkeer naar de arbeidsmarkt met behulp van een persoonsgebonden reïntegratiebudget.

Dat betekent dat ze zelf hun reïntegratietraject hebben uitgestippeld. Een traject dat bij hen past. De sociale dienst betaalt de kosten en beheert ieders persoonlijke budget.

De mensen die van zo'n persoonsgebonden budget gebruik maken, zijn daar razend enthousiast over. 'Via reguliere trajecten was dit nooit gelukt', zeggen ze. En: 'Er werd eindelijk gevraagd wat ik zelf graag wilde. Ik voelde me gezien en gehoord.' Dat is nog eens wat anders dan de kritiek die sociale diensten geregeld van bijstandsgerechtigden krijgen, omdat die zich niet serieus genomen voelen en verplicht moeten meewerken aan een traject waarin ze zich niet thuis voelen.

Als doe-het-zelver je reïntegratietraject in elkaar zetten, dat zou de toekomst moeten zijn. Want het is te gek voor woorden dat we mensen exact voorschrijven hoe ze moeten reïntegreren. Zo'n persoonlijk reïntegratiebudget doet recht aan de vrijheid van mensen om zelf een keuze te maken.

Bij het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) krijgen mensen met een werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering al langer de mogelijkheid om meer regie te voeren bij het opzetten van hun eigen reïntegratietraject. Daar heet dat een 'individuele reïntegratie-overeenkomst' (iro). Zes op de tien trajecten bij het UWV lopen al volgens dit systeem. Er is behoefte aan deze vorm van reïntegreren, bij uitvoerders en bij hun 'klanten'. En het is ook nog eens succesvol. Meer invloed en verantwoordelijkheid bij het vinden van nieuw werk leidt tot betere resultaten.

Het zou dus logisch zijn dergelijke budgetten ook toe te kennen aan klanten van een sociale dienst. Bij gemeenten bestaan echter nogal wat bedenkingen hiertegen. Zo iets zou bijvoorbeeld alleen geschikt zijn voor hoger opgeleiden. En omdat de bijstand vooral bevolkt wordt door lager opgeleiden, is het zinloos om het aan te bieden.

Dat argument klopt niet. Uit onderzoeken blijkt dat het succes van persoonsgebonden budgetten niet zo zeer met opleidingsniveau te maken heeft, maar veel meer met het hebben van een concreet plan en met persoonlijke eigenschappen als een realistisch zelfbeeld en doorzettingsvermogen. Iemand moet dus weten wat hij wil en daar helemaal voor gaan. En wie geen ervaring heeft met het schrijven van plannen en het opstellen van een begroting, krijgt daar coaching bij van een medewerker van een sociale dienst of een reïntegratiebureau. Zolang zo iemand maar zelf de regie blijft houden.

Ander vooroordeel: een persoonsgebonden budget is alleen geschikt voor mensen die redelijk makkelijk een baan kunnen vinden. Niet geschikt dus voor mensen in de bijstand, die vaak al wat langer zonder werk zitten. Niks van waar. Juist mensen met complexe problemen hebben vaak niets aan standaardtrajecten. Met een eigen budget kunnen ze hun eigen idee uitwerken en daarbij rekening houden met wat ze wel en niet meer kunnen.

Een veel gehoord bezwaar heeft te maken met de vraag of het geld wel goed besteed wordt. Gaan mensen geen onzinnige of te dure trajecten bewandelen? Die angst is onterecht. De sociale dienst gaat van te voren na of een trajectplan een redelijke kans biedt op werk en inkomen. En er is een maximumbedrag dat mensen kunnen besteden. Verder kunnen de sociale diensten steun bieden bij de onderhandelingen met een reïntegratiebureau. De cliënten krijgen trouwens nooit zelf het budgetgeld in handen. De sociale dienst beheert het budget dat iemand op basis van zijn plan is toegekend.

Helaas biedt nog maar één op de drie gemeenten haar bijstandsklanten de mogelijkheid om zelf de reïntegratie te regelen. Het aantal 'budgetklanten' per gemeente is op één hand te tellen. Dat komt omdat gemeenten nog met deze aanpak aan het experimenteren zijn en daarbij heel voorzichtig te werk gaan. Dat moet anders. Persoonsgebonden budgetten zijn de toekomst. Op lokaal niveau moeten sociale diensten en gemeentebestuurders de inzet van persoonsgebonden budgetten stimuleren.

Op landelijk niveau moet die ontwikkeling worden ondersteund door goede kwaliteits- en prijsafspraken met reïntegratiebedrijven en scholingsinstellingen.

Het is bewezen: mensen voelen zich erkend als ze de ruimte krijgen om zelf hun toekomst uit te stippelen. Gemeenten, geef hen de regie terug over hun eigen leven. En bijstandsgerechtigden, vraag erom! Dat deden die jongerenwerker, die secretaresse, die remedial teacher en die verhuurder van Mongoolse tenten ook.

Tof Thissen is voorzitter van Divosa, de landelijke vereniging van sociale diensten. Hans Bosselaar werkt bij beleids- onderzoeksbureau Meccano in Utrecht.